

DRUŠTVENIK

LETO 1932 — ŠTEVILKA 3

Kaj nam pomeni katoliška kultura

V uvodu k našim izvajanjem o kulturi slovenskega človeka smo poudarjali, da so tri korenine, iz katerih raste prava omika: dom in ljudstvo, moralne tradicije naroda in krščanska vera. Naša kultura mora biti postavljena na trdni naravni temelj domovinske ljubezni, če naj prešine vsakega posameznika z onimi npravstvenimi vrlinami, ki so naš mali rod ohranjale in iz naših mož ustvarjale značaje, ki jih ni upognila nobena sapa. Ta npravstvena omika pa je šele tedaj trdna in trajna, če se vsadi v globoko tjo pristne in odkritosrčne vere, ki nas uči, da vse življenje na zemlji gledamo z vidika večnosti, da ga zato skušamo neprestano dvigati in pobožanstvovati in da se sami izpopolnjujemo do one krščanske človečnosti, ki nam jo riše kot najvišji vzor evangelij. Ta krščanska ali recimo točneje in korenitejša, katoliška kultura, ki stremi za tako izpopolnitvijo naše osebnosti, je končni cilj vsega našega prosvetnega dela med slovenskim ljudstvom.

Katoliška kultura, pravim in podčrtujem, zakaj zalibog se glede tega širijo v našem stoletju med nami zmote, ki hočejo katoliški značaj naše kulture zabrisati, kakor da bi katolištvo bilo nekaj postranskega, slučajnega in manj važnega v izomiki naše duše. Temu pa ni tako. Katolištvo nam je najvišja resnica, katolištvo obsega vse naše življenje in prešinja vse pangoče naše delavnosti, katolištvo nam kaže zadnji cilj našega prizadevanja na zemlji. V osebinah rodu koreninimo, iz rodu potekajo naše naravne sile, naša narodna bit in duša sta osnova našega naravnega razvoja —

krščanstvo, ki je samo eno, vesolino in enotno, to je, katoliško, pa usmerja našega duha h končnim in najvišjim smotrom življenja in veseljstva. Človek je nepopoln, človek samemu sebi ne zadošča, človeška narava potrebuje dopolnitve v nadnaravnem, božanstvenem. Prav tako tudi narod ni zadnja in absolutna vrednota, narod istotako rabi samoizpopolnitve v drugem narodu, v človečanstvu, v harmoniji vseh narodov. Človečanstvo zopet pa se more izpopolniti samo po ideji kraljestva božjega na zemlji, po bratskem občestvu vseh otrok božjih, po končnem uresničenju Dobrega v vseh področjih življenja, po združitvi vseh, ki so dobre volje in odkritosrčno stremijo za Resnico. To in nič drugega hoče katolištvo, to je končni smoter katoliške kulture, k temu nas katolištvo navaja po Kristusovi cerkvi. Od te ideje je prešinjeno vse katoliško kulturno občestvo, kojega član je tudi slovenski rod, odkar je vstopil v krog krščanskih narodov Evrope. Ta človečanska izomika v duhu katolištva daje vsakemu narodu popolno možnost, da razvije vse svoje rodne sile do najvišje stopnje, da izpopolni svoj jezik do vrhunca lepote, da živi svoje samostojno narodno življenje, pa doraste do najplemenitejše človečnosti, ki je sad obogatitve vsakega omikanega naroda po kulturnih dobrinah in etičnih vrednotah drugega naroda. Ta človečnost je bila ideal tudi veleumu Goetheju, ki ga danes ves svet po pravici slavi; dasi ni bil katolik po rojstnem listu in čeravno je bila njegova pot do Resnice zaznamovana po marsikateri umski zmoti in moralnih padcih, je ven-

dar njegovo stremljenje do najvišje Popolnosti bilo neteno od nezavestno v njem živeče katoliške miselnosti, ki je sto in stoletja oblikovala in še danes oblikuje dušo nemškega naroda. Ta človečnost je vzor tudi slovenski katoliški kulturi, postavljeni na naravno podlago široke, mehko čuteče in največjih žrtev sposobne slovanske narodne duševnosti.

Zato je po besedah enega najbolj globokih mislecev sodobne Nemčije tudi naša naloga, da »svojo lastno katoliško duhovno kulturo poglobljamo in izpopolnjujemo, ne pa da jo podrejamo kakšni drugi ali pa jo celo z drugo zamenjamo«. Katoliške kulture nam ne more zamenjati ne kakšen ozkosrčni nekrščanski lažinacionalizem, ki prezira vse, kar ni on sam, ki taji vrednost drugih narodnih kultur in zameta to, kar vse narode druži v enoto — ne kakšna tako zvana proletarska kultura marksističnega socializma, ki sloni na materializmu in brezboštvo. Prava kultura druži vse ljudi, je skupna vsem stanovom in jih veže med seboj po ljubezni, po čustvu moralne odgovornosti in pripadnosti k enemu človečanskemu občestvu, ki obstoja iz osebno svobodnih posameznikov. Prav to popolno soglasje med osebno svobodo vsakega in socialno blaginjo celote, ki se dosega po složnem sodelovanju vseh, ne da bi se svoboda in dostojanstvo vsakega posameznika žalila, je najodličnejši znak katoliške kulture. Osebna svoboda sloni na č a s t i po Božji prapodobi ustvarjene, neumrjoče, neskončno vredne osebnosti, socialna blaginja pa je narekovana po l j u b e z n i, ki svobodne posameznike spaja v moralno solidarno enoto. Svoboda, sloneča na časti osebe, in ljubezen, ki osebe druži v neločljivo socialno enoto: to sta dva stebra krščanske kulturne družbe. Niti nacionalizem niti tako zvani kolektivizem nista tako globoko utemeljena kakor katoliška kultura osebne svobode, služeče skupnemu blagru po zapovedi ljubezni do bližnjega, in samo čuditi se je, če se katoliško vzgojeno srce pusti očarati po frazah, ki, ako se prav raz-

umejo, ali samo ponavljajo to, k čemur je katolištvo ljudi in narode vedno navajalo, ali pa so samo izkaženje katoliške resnice.

Druga resnica, ki jo hočemo na tem mestu zabičati, je ta, da je katoliška kultura c e l o t n a, to je, da obsega tako vsega človeka kakor vsa področja njegove delavnosti. To poudarjam zaradi tega tako močno, ker se je med nas zanesla tudi ta zmota, kakor da se katolištvo mora omejevatj izključno na nabožno izobrazbo in na moralno vzgojo naroda v najožjem pomenu besede, ne pa tudi na ostalo delavnost, na ostala kulturna področja, na vse zasebno in javno življenje katoličana. Kakor zmota pretiranega nacionalizma tako tudi ta zmota, ki hoče katolištvo izločiti iz ostalega obsega življenja, tako da ga dopušča samo v oblasti nabožnih čustev in obredov pa kvečjemu še kot učitelja dobrega obnašanja in nekaterih občekoristnih čednosti, izvira iz razumarstva in materialističnega gledanja življenja. Toda bistvo katoliške kulture duha in srca je v tem, da prešinja vso dušo, da ne goji samo nabožnega čustvovanja, ampak da usmerja tudi človekovo zemsko delovanje po božjem zamislu in volji; da ne igra samo moralnega učitelja teh ali onih vrlin, ampak da izoblikuje vso našo osebnost v enoten, krepak in jasen značaj, ki se mora izkazati kot aktiven tvorec, oblikovalec in usmerjevalec vsega življenja v sebi in okoli sebe; da usposablja človeka za borbo za ideale zasebnega, občestvenega in državnega življenja, kakršno bi moralo na zemlji biti, če naj se izpolnijo smotri Stvarnika vesoljstva, očeta vseh ljudi in vladarja ne samo nebes, nego tudi zemlje. Katolištvo ni ne »zgolj nabožno«, ali »samo religiozno« niti »zgolj politično«. To so čisto zmotne označbe, to je temeljno napačno ločevanje in bistvu katolištva čisto nasprotno. Katolištvo je samo e n o, je ideal v s e m u našemu življenju, je duša našemu delovanju na v s e h poljih, kolikor sega naše življenje v oblast Dobrega, ki ga gledamo v svitu Resnice,

katero nam je razodel iz religioznih grobin večni Učenik.

Pač pa lahko v nekem smislu ločujemo katoliškega asketa, molivca, postivca in premišljevalca, pa katoli-

škega bojevnika v aktivnem življenju, moža dejanja, ki ne pase samo duši, ampak jih brani tudi pred volkovi. O tem prihodnjič. F. T.

Niko Kuret:

O našem igranju

(Nadaljevanje.)

3. Obračun s preteklostjo

Pojem ljudskega igranja sem poskušal razčistiti z zadnjima dvema člankoma: v enem na podlagi zgodovinskih dejstev, v drugem s prostim razmišljanjem in sklepanjem.

Sedaj se bomo lahko z bistrim pogledom mogli ozreti v našo preteklost. Ne bomo sodili. Razumevali bomo. S tem pa bomo tem lažje ugotovili upravičenost novih stremenj v našem ljudskem igranju.

Pogled v preteklost našega ljudskega igranja ni kaj preveč raznoličen. Potolažimo se. Marsikje ni prav nič bolje.

Da so se za ljudstvo vršile pri nas kje kake predstave v srednjem veku, ne moremo izpričati. Vsaj v tisti dobi ne, ki se po navadi smatra za srednji vek. Da se je pri nas uvedlo igranje kot zavestno igralsko udejstvovanje, gre za sluga ljubljanskim je z u i t o m, ki so se naselili v Ljubljani leta 1596. Le-ti so poverjeno jim mladino vzgajali tudi z igralskimi nastopi. Dijaki pa se niso zadovoljili le s takimi šolskimi igrami. Marsikateri falirani študent je ostal zvest igranju in nemogoče ni, da so v tej dobi skupine dijakov igrale po ulicah krajše igre in prizore in si s tem služile kruh. Izpričano nam je celo, da so leta 1670, dijaki igrali v Ljubljani. Pod Turnom v slovenščini nam sicer neznano igro »Raj«. Bila je to torej prva slovenska igra, ki jo moremo izpričati. Bila je ljudska, — namenjena ljudstvu, ker so jo njegovi sinovi, študentje, igrali v materinem jeziku. Pač bi v tej dobi mogli omeniti še ljubljansko pasijonsko procesi-

jo (od leta 1617), ki so jo prirejali kapucini ozir. pobožno bratovščina Odršenika sveta kot zaobljubo proti kugi. Vemo tudi, da so leta 1680 priredili jezuiti v svoji cerkvi pred glavnim oltarjem Pasijon. Prvo je bila sicer ljudska slovesnost, drugo pa je bilo ljudstvu bržčas tuje, ker se gotovo ni igralo slovenski.

Pač pa moramo omeniti kot prvo ohranjeno slovensko igro — pasijonsko procesijo iz Škofje Loke z besedilom kapucina p. Romualda iz leta 1721. Pri tej pasijonski procesiji (vozili so vozove s posameznimi prizori, ki so se po vrsti odigrali s preprostim in okornim besedilom) je sodelovalo več sto faranov. Bila je to torej izrazito ljudska igra, česar ne moremo reči o pasijonskih igrah v Novem mestu ali Kranju, kjer je besedilo bilo nemško in torej dostopno le ožjemu krogu meščanov.

Težko bi odtedaj dalje govorili o ljudskem igranju na Slovenskem, izvzemši Koroško, o kateri bo še govora. Če so namreč hodili v osemnajstem stoletju italijanski igralci in pevci v Ljubljano in so v gledališču zapeli kako arijo v slovenščini, ker jim jo je bil naš slavni podpornik baron Zojs v ta namen priredil, to še dolgo ni bila ljudska igra. Kot dogodek moramo vsekakor zabeležiti Linhartovo delo: leta 1789 je namreč priredil prvo pravo igro v slovenščini, »Zupanovo Miciko«, leto nato pa po francoskem izvirniku slavno komedijo »Veseli dan, ali: Matijček se ženi«. Ne vemo, kakšna je bila opereta »Tinček Petelinček«, ki jo je priredil Valentin Vodnik. V glavnem je zani-

manje za igranje na Slovenskem ta čas (do leta 1848) ostalo le bolj med posamezniki. Ljudstvo samo pa je v tej dobi še spalo. Zato od podobnih prizadevanj ne bi bilo moglo imeti prave koristi.

V tem znamenju so se pač vrstili poskusi tudi po letu 1848. Za ljudsko igranje namreč vsa tista dolga desetletja rodoljubnih prizadevanj niso bila kdovekaj plodovita. Prva ognjišča igranja v tej dobi so bile čitalnice. Leta 1869 jih je bilo na Slovenskem že nad 50. Vsak trg, da ne govorim o mestih, je imel svojo čitalnico, v kateri se je zbirala vsa narodna zavedna inteligenca. Ustvarjalo se je tako nekako meščansko obelježje, ki mu je bila najznačilnejša poteza družabnost. Najmočnejša družabna vez pa so postale igre. Seveda so mogle služiti temu namenu le nekatere: sprva so bile igre nemškega pisatelja komedij Kotzebuea (1761—1819), ki so bile tedaj sploh velika moda, kasneje razne druge, ki bi jim mogel vzdeti naslov: lahke družabne ali salonske igre.

Ljudstvo do čitalnic ni imelo pri-

stopa. Zanj tudi igre rodoljubarske inteligence niso imele pomena. Izvzel bi morda predstave ljubljanskega Slovenskega društva (1848), ki je poskrbelo za uprizoritev Linhartovih priredb: Županove Micike in Matijčka. V tej svoji smeri so bile vse čitalnice enake. Igrale so iste igre: vodja štajerskih čitalnic, Drobnič, je pričel prvi z izdajanjem »Venca gledaliških iger«, ki so izhajale v Gradcu. Bleiweis, znani naš narodni prvak, je nato leta 1864, pričel z novo zbirko, prav tako Vilhar, poljudni notranjski pesnik, ki mu gre zasloga za prve izvirne slovenske igre na čitalniških odrih, s svojo zbirko izza leta 1865. Z letom 1867 pa je ljubljansko Dramatično društvo, gledališki odsek Čitalnice, ki se je osamosvojil, pričelo z znano zbirko »Talijske«, ki najtočneje odraža smer in miselnost čitalniških odrov.

Vse to prizadevanje se je torej vršilo mimo ljudstva. Cakalo je drugih voditeljev, da ga povedejo k resnični narodni prosveti. (Nadaljevanje.)

Kaj nam je treba za ustanovitev kina in kakšen naj bo?

Preden pa kupi društvo kino-aparat, mora imeti na razpolago točen proračun, ki mu na podlagi povsem verjetnih številk dokazuje, da se bo kino-aparat, pa najsi šele čez več let, izplačal. Seveda moramo vnaprej ugotoviti, da naj nosi kino-aparat društvu amortizacijo, oziroma dobiček le z zabavnimi predstavami, nikakor pa ne s predstavami kulturno-prosvetnega značaja, za katere mora biti vstopnina določena le do te višine, da je društvo krito v vseh stroških, ki so v zvezi z nabavo kaknega kulturnega filma. Za gospodarski obračun mora vpoštevati društvo vse krajevne razmere, ki so seveda v vsakem kraju različne. Mnenje, da se kino splača le v velikih društvenih domovih, je prav gotovo napačno, to že iz tega razloga, ker znaša najemnina filmov za manjše dvorane manj kakor za večje, kar je povsem rü-

zumljivo, sicer bi podjetniki, ki se bavijo s posejanjem filmov, mogli posejati filme le največjim kino-dvoranam. Važna je nadalje višina vstopnine. Pri nekaterih društvih znašajo vstopnine za gledališke predstave prav malo, 8 ali celo 6 dinarjev za najdražji sedež. Višjih cen tudi pri kino-predstavah ne bo mogoče določiti. Seveda bi smešno nizke cene izključile rentabilnost kinopredstav, zato se je treba držati načela, da je bolje računati dinar več kakor pa imeti par desetakov izgube. Nadalje prevladuje mnenje, da so kino-predstave bolj priljubljene meščanom in tržanom, kakor pa kmečkemu prebivalstvu. To po vseh izkušnjah, ki jih imamo doslej, ne drži in tudi kmečki človek se rád oddahne po svojem delu pri zabavnih kino-predstavi. Ščasoma pa se zlasti kmečko prebivalstvo, kateremu med le-

tom niso na razpolago druge zabave, naravnost navadi obiskovanja kino-predstav in je v tem slučaju prav hvaležna in zadovoljna publika.

Oglejmo si torej proračun za amortizacijo kino-aparatur v gotovem številu let. Vpoštevali bomo vse potrebne postavke in se tudi o njih še posebej razgovorili. Možnost amortizacije kino-aparata je dana šele z gotovim številom predstav na leto. Jasno je, da čim večje je število predstav v enem letu, tem bolj je omogočeno hitro odplačilo aparata. Razumljivo pa je zopet, da majhno število kino-predstav skoro onemogoča resno amortizacijo kino-aparata. Za število predstav v enem letu moramo torej najti srednje število, ki bo odgovarjalo tako potrebam društvenih članov in okolice, kakor tudi tamkašnjim razmeram. V glavnem se bomo ozirali na društvene domove, ki so navezani na povsem kmečko prebivalstvo, kjer doslej večinoma računajo, da je nabava kino-aparata neizvedljiva. Za kmečko prebivalstvo pride v poštev le gotov čas, v katerem se bo moglo in hotelo udeleževati kino-predstav, to je v glavnem jeseni, pozimi in spomladi. Poleti imajo ljudje preveč dela, tudi je prevroče, tako da bi v poletnih treh mesecih kino lahko mirno počival. Naj poudarimo vnaprej, da računamo tukaj le s tedenskimi predstavami, in sicer vsako nedeljo. V račun bomo vzeli le po eno predstavo od vsakega filma, dasi bi se marsikdaj in marsikje splačala tudi popoldanska predstava za bolj oddaljene in večerna za bližnje člane in prijatelje društva. S koliko predstavami na leto naj torej računa društvo? Leto ima 52 nedelj. Za jesenske, zimske in spomladanske mesece računajmo deset praznikov, ki pridejo tudi v poštev za kino-predstave. Skupno nam torej ostane 39 nedelj in deset praznikov, torej 49 dni, v katerih bi bile možne predstave z razmeroma ugodno udeležbo. Seveda je jasno, da vseh teh nedelj in praznikov ne sme zasesti zgolj zabavni kino-program. Vzemimo 19 teh dni in jih rezervirajmo za dramatične predstave društva, za razne akademije, predavanja in

eventualne nezasedene dneve, recimo v mesecu maju in v drugih mesecih. Ostane nam torej 30 dni, ob katerih pa naj se brezpogojno vrši kino-predstava. Na podlagi te številke bomo sedaj izvedli povprečni proračun dohodkov in stroškov za kino-predstave in dognali amortizacijo oziroma odplačevanje z nabavo kino-aparata in z ostalimi adaptacijami povzročenih stroškov. Recimo, da gre v srednje veliko dvorano prosvetnega društva 175 gledalcev, kar je računajoč na število stojišč razmeroma malo. Računajmo, da bo povprečna udeležba pri kino-predstavah 150 gledalcev, računajoč seveda z eno samo predstavo na za predstavo določen dan. Če bi se ta dan film predvajal dvakrat in bi bila skupna udeležba 200 gledalcev, je že to ugodnejše. Ostanimo torej raje pri bolj neugodnem, da bomo bolj sigurni in se ne vstejemo. Vstopnina k gledališkim predstavam je v naših prosvetnih domovih razmeroma zelo različna. Ponekod so ljudje navajeni, da plačujejo za najboljši sedež pri igrah 6, 7 ali 8 Din. Naj omenim, da bo pri kinopredstavah pač treba izredno nizke cene za par dinarjev zvišati, pač pa lahko prav resno računamo s cenami 8 Din za najboljši sedež in n. pr. 4 Din za stojišče. Povprečna vstopnina naj bi torej znašala 6 Din. Seveda je jasno, da je kalkulacija neprimerno ugodnejša, če zvišamo vse cene za 1 Din, vendar to ni potrebno, ker bomo videli iz kasnejše kalkulacije, da zadoščajo tudi te cene za pametno amortizacijo. Računajmo torej, koliko prejme društvena blagajna v teku enega leta od tridesetih predstav, katerih se povprečno udeleži 150 gledalcev pri povprečni ceni 6 Din za osebo. Društvo prejme 27.000 Din. S tem dohodkom pa mora seveda kriti vse stroške in z ostankom plačati še amortizacijsko kvoto za nabavo kino-aparata.

Izhajajmo iz predpostavke, da stane nabava kinoparata s potrebnimi adaptacijami društvo 20.000 Din, na kar se še povrnemo in računajmo, koliko ostane društvu dobička od inkasa 27.000 Din. Najvišji stroški so seveda najemnine filmov. Ker se te zaračunavajo po

velikosti dvorane, katere obsežnost smo ocenili za 175 gledalcev, bo mogoče brezpogojno dobiti filme za enodnevno najemnino 250 do 350 Din ali kvečjemu 400 Din. Računajmo za vse filme enako najemnino, in sicer v višini 400 Din, kar znaša za 30 filmov 12.000 Din. Brez dvoma je gotovo, da bo moglo društvo že pri tej postavki prihraniti vsaj par tisoč. Vendar vzemimo zaradi sigurnosti zopet neugodnejši slučaj. Druga jako bridka postavka v obračunu stroškov so pa 30% davščine od vstopnic. Te znašajo od 27.000 Din inkasa 5400 Din. Nadaljnja nujna postavka v obračunu stroškov je električni tok in oglje za obločnico, oziroma ena ali dve žarnici, kakor tudi druge malenkosti, potrebne za upravljanje kinoaparata in filma. Nadalje moramo upoštevati reklamo, ki jo na kakršenkoli način mora napraviti prosvetno društvo za vsak film. Piscu teh vrst je znano, da prosvetno društvo, ki ima celo zvočni kino, daje tiskati za vsako predstavo posebej majhne lepake, ki so nekoliko večji kakor četrtina pisarniške pole ali podobni formatu

>Društvenika, in stanejo 75 do 80 Din. Računajmo torej za vsako predstavo 100 Din, kar znese 3000 Din. Nadalje upoštevajmo še vsakokratno snaženje dvorane po 10 Din od predstave, kar znese 300 Din, in nagrado za operaterja v iznosu 20 Din, kar znese 600 Din. Ti zadnji dve postavki lahko odpadeta, če ima društvo le par požrtvovalnih članov, ki to delo za prosep društva radi napravijo zastonj. Vendar jih bomo kljub temu vzeli v račun, da nas koncem leta eventualni taki izdatki ne presenetijo. Seštejmo torej vse izdatke, ki jih ima društvo pri 30 kinopredstavah, in jim prištejmo še nekaj za razne nepredvidene stroške:

Najemnina filmov	12.000 Din
Davek, 30% od inkasa	5.400 >
Električni tok in oglje, ozir.	
žarnica in drobiž	1.000 >
Reklamni lepaki	3.000 >
Čiščenje dvorane	300 >
Nagrada za kinooperaterja	600 >
Nepredvideni stroški	700 >
Skupni stroški	23.000 Din

(Dalje.)

DROBIŽ

Iz prosvetne organizacije

Abstinenti, včlanjeni v Prosvet. društvih se vlijudno naprošajo, da pošljejo svoje naslove na tajništvo Prosvetne zveze, v svrhu tesnejše in smoternejše organizacije treznostnega gibanja.

V Palestino in Egipet odpotuje skupina Slovencev 1. maja in se vrnejo iz potovanja 25. majnika. Izletniki potujejo z ladjo »Monte Rosa«, ki je last nemške družbe Hamburg Süd.

Kdor hoče v Dublin na Irsko na evharištni kongres in ob tej priliki obiskati London, Pariz in Liseaux za ceno 7000 Din, naj se prijavi Prosvetni zvezi, Miklošičeva c. 5.

Na belo nedeljo proslavi Prosvetno društvo v Mostah 25-letnico obstoja. Ob tej priliki priredi slavnostno akademijo, slavnostni občni zbor in igro.

Prosvetni dom bo blagoslovilo Prosvetno društvo v Preddvoru v prvi polovici meseca junija. Ob tej priliki bo v Preddvoru dopoldne prosvetni tabor, popoldne pa dan

slovenske narodne pesmi in narodne noše. Vsi okoliški zbori bodo nastopili z izključno slovensko narodno pesmijo in kolikor mogoče v narodnih nošah. Petje in noše bo ocenjevala posebna komisija.

Naša hnjiznica

Društvo sv. Jeronima. Po mnogih naših društvih so začeli povpraševati že tudi po hrvaških knjigah, zlasti ker sta v povojnih letih šola in pa vojaščina naučili mladino toliko srbohrvaščine, da lahko za silo bere hrvaške knjige. Takim knjižnicam priporočamo, da se naroče na knjige Družbe sv. Jeronima v Zagrebu, ki je nekaka posestrima naše Mohorjeve družbe in izdaja prav lepe stvari za majhen denar. Več o tem društvu v kratkem.

Detelovi zbrani spisi. Eden najboljših naših pripovednih pisateljev je bil nedvomno dr. Fr. Detela, ki je pisal polna štiri desetletja neutrudno v Lj. Zvonu in Dom in svetu, ter za Slovensko Matico in Družbo sv. Mohorja. Med našim ljudstvom sicer ni

tako poznan kot n. pr. Jurčič ali Tavčar, toda prepričani smo, da je bila vzrok temu zgolj izredna Detelova skromnost, kajti rajski veliki pripovednik ni nikoli izdal svojih spisov zbranih. Bil je raztreseni povsod okoli in povprečnemu bralcu deloma že skoro nedostopni, zato tudi nikoli nismo imeli prave prilike, da bi bili pregledali njegovo veliko delo v celoti in da zato tudi nikoli ni prodril med širše sloje ljudstva v svoji celotni podobi.

In vendar bi bil to malokdo, bolj zaslužil kot Detela, kajti le malo imamo Slovenci ljubeznivejših in bolj domačih pripovednikov, nego je bil to Detela, ki je z vsakim delom svojega plemenitega srca koreninil ves v naši lepi slovenski kmetiški zemlji in ki je znal s svojim plodovitim peresom tako iskreno govoriti našemu ljudstvu, kot le malokdo pred njim in za njim. Bil pa ni Detela zgolj zabaven pripovednik, temveč obenem plemeniti učitelj našega ljudstva, ki se pa ni ustrašil pokazati tudi na razne napake, zato ga lahko imenujemo modrega zdravnika med našimi pisatelji. Njegova dela, kakor so: *Malo življenje*, *Prihajač*, *Hudi časi*, *Trojka*, *Delo in denar* itd. bo naše ljudstvo bralo še z največjim užitek, ko o neštetih drugih pesniških in pisateljskih že ne bo duha, ne sluha.

Od srca smo zato lahko hvaležni naši Družbi sv. Mohorja, da se je po tolikih letih obotavljanja končno odločila izdati zbrane spise tega odličnega slovenskega pisatelja, še bolj pa za to, da je preskrbela za res lepo izdajo, ki sta jo lahko enako vesela izobrazenec, kakor tudi preprost podeželski knjižničar. Uredništvo spisov je namreč izročila prof. J. Šolarju, ki je že ponovno dokazal, da je v polni meri kos takim težkim nalogam in ki bo vsak zvezek opremil tudi s primernim uvodom v spise dotičnega zvezka in z izčrpnimi opombami, založnica sama pa je preskrbela za res lepo zunanjo obliko. Tako bomo torej končno vendarle dobili Detelove zbrane spise, katerih bo gotovo veseli prav vsak in ki bodo gotovo prodrli do zadnje gorske vasi ter postali tako neločljiva last vsega slovenskega ljudstva, kakor je že par desetletij Jurčič. Ravno za velikonočne praznike je že izšel prvi zvezek, ki obsega razen dveh krasnih humoresk tudi eno naših najboljših ljudskih povesti sploh, to je *»Malo življenje«* in pa veliki zgodovinski roman *»Veliki grof«*. Vsa izdaja je preračunana na 7 zvezkov, od katerih bo izšel vsako leto po eden.

Vse podeželske knjižnice opozarjamo na te spise, saj bi ne smelo biti prav nobene, ki bi si jih torej ne naročila. Z njimi bodo dale našemu ljudstvu v roke zopet knjigo, ki je izšla prav iz njegovega ostrva in ki jo bo zato tudi gotovo sprejelo z največjo hvaležnostjo.

Novo knjige. Zadnji mesec smo dobili na našem knjižnem trgu zopet nekaj prav lepih

in važnih del, ki bi jih ne smela prezreti nobena naša knjižnica, če hoče le količkaj izpolnjevati svojo veliko in lepo kulturno nalogo.

Jugoslovanska knjigarna je izdala najprej znamenite Grimove *»Pravljice«*, ki spadajo med najlepše knjige, ki so bile kdaj napisane za otroke in ki jih z največjim užitek, kot bere tudi odrasel človek. Na mladinske knjige obračajo naše knjižnice mnogo premalo pozornosti, kar je gotovo napačno, kajti med redne obisovalce knjižnice je vsakakor treba pritegniti že otroke iz zadnjih šolskih let. — Dalje je izšel sedaj tudi IV. zvezek Levstikovih zbranih spisov, ki obsega njega dramatična dela. Najznamenitejši med temi je gotovo *»Tugomer«*, katerega bi kazalo vpriporiti tudi na marsikakem podeželskem odru, saj nikakor ni prav, da hlastamo le po tujem blagu, lastnino pa zapostavljamo.

Mohorjeva družba nam je razen Detelovih zbranih spisov, o katerih smo obširneje govorili že zgoraj, podarila tudi zanimivi roman *»Gornje mesto«*, ki ga je napisal Bogomir Magajna, eden naših najmlajših pisateljev. Roman je vzlet iz sedanjega življenja vseučiliške mladine v Zagrebu in nam vprav pretresljivo slika pota, zablode in trpljenje moderne mladine ter žalostno usodo slovenskih poslov v tem čudnem mestu. Resno knjigo, ki bo marsikomu odkrila mnogo novega, vsakemu najtopleje priporočamo, tudi našim knjižnicam.

Cirilova tiskarna v Mariboru pa s polno paro nadaljuje z izdajanjem K. Mayevih spisov, na katere smo na tem mestu že ponovno opozorili. Po novem letu so izšli že trije snopiči romana *»Po gorah Balkana«*, v katerem nam popisuje pisatelj svojo pot polno čudovitih doživljanj, iz Odrina skozi Makedonijo proti Skadru. Iz romana lahko kolikortoliko posnamemo, kako je izgledalo pred dobrim pol stoletjem po teh krajih, ki spadajo danes deloma k Jugoslaviji in kjer služi vojake toliko naših fantov.

Pri Novi založbi v Ljubljani je pa po daljšem presledku izšel zopet nov roman, trinajsti zvezek našega največjega pisatelja in umetnika Ivana Cankarja. Ta zvezek pomenja nekaj višek Cankarjevih dela, saj prinaša delo, ki je pisatelju samemu najljubše, namreč *»Za križem«*, razen tega pa še *»Sosed Luko«* in *»Kurent«*. Brez zbranih spisov tega odličnega Slovenca, čigar ime je zaslovelo že po vsem kulturnem svetu in čigar dela so postala že last svetovnega slovenskega, si sploh ne moremo misliti nobenega kulturnega Slovenca, še manj pa seveda javno knjižnico. Popolnoma napačno je namreč naziranje, da so Cankarjevi spisi za preprostega človeka predečki. Statistike in poročila vseh knjižnic, zlasti n. pr. izrazito delavskih, nam glasno pričajo, da se pri nas sploh nobenega pisatelja ne bere toliko kot

Cankarja in dolžnost podeželskih knjižničarjev je, da ga uvedejo tudi med kmetiško ljudstvo, ki ga po mnogih krajih še vse pre malo pozna.

Knjižnice, ki bi rade spopolnile svoje zbirke, se opozarjajo na priložnostni nakup 16 slovenskih knjig. Pojasnila daje Prosvetna zveza.

Iz radijskega zvočnika

RADIO DRUGOD IN PRI NAS.

Kakor vselej, kadar si katera nova iznajdba skuša utreti pot med ljudstvo, so se tudi tedaj, ko je radio nastopil svojo pot v svet, oglašali kratkogledni preroki, ki so mu napovedovali kratko življenje. Danes pa lahko trdimo, da je še ni bilo iznajdbe, ki bi si v tako kratkem času zavojevala ves svet. Danes je skoraj ni na svetu države, ki bi ne imela že ene ali več radio-oddajnih postaj. Radio-tehnika se izpopolnjuje od dne do dne. Število naročnikov narašča, izboljšujejo se programi, posamezne postaje ojačujejo svojo antensko energijo itd. Radio gre svojo zmagoštvno pot.

V naslednjem objavljamo nekaj števil, ki bodo brez dvoma zanimale naše čitatelje. Najprej številke o naročnikih radia.

Na vsem svetu jih je 45 milijonov. Od tega jih odpade na Evropo 15 milijonov.

Posamezne dežele:

Nemčija	3,7 milijona
Anglija	3,5 "
Rusija	2,7 "
Francija	1,2 "
Španija	500.000
Svedska	482.000
Avstrija	465.000
Nizozemska	427.000
Češkoslovaška	315.000
Madjarska	307.000
Poljska	246.000
Italija	178.000
Svica	108.000
Norveška	84.000
Jugoslavija	50.000
(od tega Slavonija)	8.400

Se bolj zanimive so številke, ki povedo, koliko naročnikov pride na vsakih 1000 prebivalcev v posameznih delih sveta in državah:

Na vsem svetu	18
V Evropi	85
V Avstraliji	45
V Ameriki	88

Če bi si hoteli na podlagi teh relativnih števil ustvariti sodbo o kulturnem nivoju navedenih celin, bi ta sodba za Evropo ne bila baš lahkava; vendar so posamezni kulturni krogi v svojem bistvu zelo različni in se tudi uvaževanje radia v posameznih krajih tako razlikuje, da iz teh števil ne mo-

remo izvajati konkretnih kulturno-političnih sodb. V Evropi sami je to razporeje bolj jasno in kaže naslednja slika:

Danska	128
Svedska	84
Velika Britanija	81
Avstrija	67
Nemčija	58
Francija	30
Rusija	28
Ceškoslovaška	24
Italija	5
Jugoslavija	4
Slovenija	8

Ze površen pregled teh števil nam kaže, da število naročnikov poljema, čim bolj gremo proti jugu. To je tudi v skladu s kulturnimi razmerami v Evropi. Dva ekstrema nam padeta v oči v gornjih številkah: poljedelska dežela Danska z največjo številko in pa Italija z izredno majhno gostoto naročnikov radia. To zanimivo razmerje se da razlagati iz tega, da se severnjaki, zlasti Danci, sami ne bavijo dosti z glasbo, dočim jo pa zelo radi poslušajo. Razen tega je pri njih čez-činško življenje na zelo visoki stopnji; s tem so danj najugodnejši pogoji za radio. Sicer pa tudi v Italiji ni tako malo zanimanja za radio, kakor kaže oficijelna številka. Silno veliko je tam radio-komarjev, ki jih cenijo na 300.000, in jih je torej skoro dvakrat toliko kakor plačujočih naročnikov.

Naša država je v evropski tabeli bolj zadaj. Toda to nas ne sme zapejati do kakšnih napačnih zaključkov. Število naročnikov pri nas silno hitro narašča in če bo naraščalo tako še nekaj let, smemo upati, da bomo dosegli gostoto, ki jo povprečno izkazuje Evropa. Poleg tega ne smemo pozabiti, da imamo v državi samo tri radijske postaje.

Najvažnejša priča silno hitrega razširjanja radia v Evropi pa je množitev oddajnih postaj samih. To nam nazorno kaže naslednja tabela:

Leto	Število postaj	Vsota vseh antenskih energij	Povprečna antenska energija
1922	7	13 kw	1,86 kw
1928	197	489 kw	2,48 kw
1931	210	2600 kw	12,40 kw

Film in shioptikon

»New-York in njegovi prebivalci« je naslov kulturnemu filmu, katerega nudi Prosvetna zveza včlanjenim društvom, v mesecu marcu ip aprilu. Film nam slika New-York kot največje mesto s pravim ameriškim prometom, v pristaniščih in na ulicah. Odkriva nam čuda moderne tehnike, vodi nas na nebotičnike ter nas seznanja z življenjem Americanov. Film se izposoje med tednom po 100 Din, ob nedeljah in praznikih po 150 Din.